

- *Uvodnik*
- *Gerbičeva nagrada*
- *Za citrami v Lepi Potok*
- *Hans Hauber*
- *Nov učbenik*
- *Čar dotika*
- *Zbirka Bojana Glavine*

SLOVENSKI CITRAR

avgust 2019

leto 17

številka 1 (29)

KOLENDAR CITRARSKIH DOGODKOV

- 20. avgust ob 19.00, Vila Bianca, Velenje, 31. festival Prešmentane citre, 1. koncert, Trio Tschejefem iz Avstrije
- 21. avgust ob 19.00, Vila Bianca, Velenje, 31. festival Prešmentane citre, 2. koncert, Ljuba Jenče in Tomaž Plahutnik
- 22. avgust ob 19.00, Dom kulture Velenje, 31. festival Prešmentane citre, 3. koncert, **7. slovenski citrarski večer posvečen 20-letnici Citrarskega društva Slovenije**
- september, oktober, vpis citrarskega abonmaja ZKŠT Žalec, pri tajnici CDS (041 939 535) lahko dobite 10 % popusta
- 20. oktober ob 17.00, Dom II. slovenskega tabora Žalec, 1. koncert citrarskega abonmaja, Kvartet Svit z Marino
- sobota, 21. oktober, ob 19.30, Kulturni center Laško, Veliki koncert Janje Brlec z gosti (Nuška Drašček, Peter Napret, Izidor Kokovnik, Aleksander Kuzmanovski, Mihael Strniša, ...)
- 24. november ob 17.00, Dom II. slovenskega tabora Žalec, 2. koncert citrarskega abonmaja, Ubrane strune iz Griž
- januar 2020, tradicionalni Domžalski citrarski koncert, Dom Franca Bernika Domžale (informacije Boža Bauer 041 228 754)
- 19. januar 2020 ob 17.00, Dom II. slovenskega tabora Žalec, 3. koncert citrarskega abonmaja, Citrarska skupina Dominae
- 16. februar 2020 ob 17.00, Dom II. slovenskega tabora Žalec, 4. koncert citrarskega abonmaja, Slovenski citrarski kvartet, koncert ob 20-letnici delovanja
- 29. marec 2020 ob 17.00, Dom II. slovenskega tabora Žalec, 5. koncert citrarskega abonmaja, Monika Stefanciosa in Eva Poglajen
- april 2020, 2. revija citrarskih orkestrov slovenskih glasbenih šol, GŠ Fran Korun Koželjski Velenje (prijava peter.napret@gmail.com)
- maj 2020, S citrami po Domžalah - četrtič (informacije Vido Repanšek 041 615 494)
- junij 2020, tradicionalni poletni citrarski seminar pri sv. Jožefu v Celju, informacije na www.citre-drustvo.si
- 1. avgust 2020, sobota, cel dan, Kopitnik, Popoldne (in dopoldne) ob citrah, tradicionalna 30. prireditev Planinskega društva Rimske Toplice, (prijave sprejema Peter Napret na 041 721 109, oz. peter.napret@gmail.com)

*Izdajatelj: Citrarsko društvo Slovenije,
zanj odgovarja Neli Zidar Kos
Urednika: Peter Napret in Janja Brlec
Lektoriranje: Nevenka Kovačič*

*Oblikovanje in grafična priprava: Valerija Seme
Tisk: RB GRAFIKA Rok Borštnar s.p.
Naklada: 220 izvodov*

UVODNIK

Po zelo dolgem času je pred vami nova številka Slovenskega citrarja. Zadnja številka je izšla junija 2015, potem pa se nikakor ni mogla roditi nova. Vso odgovornost za to prevzemam pisec teh vrstic. Dogodkov se je seveda v tem času veliko nabralo, tudi kar nekaj člankov, a nekako se ni našel čas in prava volja za izdajo časopisa. Vsem, ki ste napisali in poslali kakšen prispevek se opravičujem, ker vaše delo ni bilo objavljeno.

Me veseli, da ste nekateri časopis pogrešali, vsaj po vaših izjavah. Tako je videti, da je Slovenski citrar le imel svoje poslanstvo, da ste ga brali in ni bil samemu sebi namen. Upam, da bo v bodoče bolj redno izhajal, saj naj bi se oblikovala ekipa, ki bo skrbela za to.

Vsa pomembnejša citrarska dogajanja pri nas so bila objavljena ali vsaj najavljena na spletni strani CDS. O vsem seveda tokratna številka ne more poročati, bi pa lahko o štiriletnem dogajanju izdali kar knjigo, toliko je bilo tega.

V minulih štirih letih je šel razvoj citrarstva v Sloveniji lepo naprej. Novosti pri instrumentu in mlado citrarsko moč lahko vsako leto občudujemo v Celju na seminarju pri sv. Jožefu. V tem času je diplomirala ali celo magistrirala lepa četica mladih citrark. Uveljavilo se je nekaj novih citrarskih prireditev, med najbolj množičnimi S citrami po Domžalah. Temu mestu citre vse bolj dajejo svoj pečat. Zanimiva je bila postavitve razstave Citre v Muzeju Velenje. Gre za zbirko citer Borisa Andreja Mlakarja. Razstava je po Velenju gostovala še v Brežicah, Domžalah, Trziču in nazadnje letos v Tinjah na avstrijskem Koroškem. Razširila se je praksa igranja citer v skupinah. Tako delujejo skupine Banda citrarska v okviru Kulturnega društva Ihan, citrarska skupina Dominae na Gorenjskem itd. Doživeli smo nekaj okroglih obletnic: Marjanke – 10 let, Citrarski orkester GŠ Brežice – 20 let, Citrarski orkester Srebrne strune iz Litije – 10 let itd. Lani smo v Velenju organizirali prvo revijo citrarskih orkestrrov slovenskih glasbenih šol – sodelovalo je 5 skupin.

Citrarska tekmovanja so tudi zgodba zase. Lani je že tretjič potekalo tekmovanje v okviru TEMSIG – tekmovanja mladih glasbenikov Slovenije. Uspešno je bilo tekmovanje Svirel, ki je žal lani potekalo zadnjič. Na mednarodnem tekmovanju v Münchnu vedno blestijo slovenske citrarke. Vse čestitke, zelo smo ponosni na njih. Čedalje več citrarjev iz Slovenije se udeležuje tega tekmovanja, veliko slovenskih učiteljev si »upa« pripraviti učence za to zahtevno tekmovanje, v ocenjevalnih komisijah smo redno zastopani tudi žiranti iz Slovenije. Skratka brez citrarjev iz Slovenije bi bilo to mednarodno citrarsko tekmovanje precej skromno.

Na letošnjem 21. zboru članov nisem več kandidiral za predsednika CDS, ker menim, da je bilo 20 let na čelu tega društva povsem dovolj. Veseli me, da je nalogo predsednice prevzela diplomirana citrarka Neli Zidar Kos, magistrica glasbene umetnosti. Želim ji vse dobro pri vodenju Citrarskega društva Slovenije, pri tem ji bom seveda nesebično pomagal.

Peter Napret

SLOVENSKI CITRAR

NOVO VODSTVO CDS

V mesecu marcu smo imeli v prostorih GŠ Ljubljana Moste – Polje že tradicionalni, 21. zbor članov Citrarskega društva Slovenije (CDS), na katerem smo izvolili novo vodstvo društva. Po dvajsetih letih uspešnega vodenja društva je g. Peter Napret krmilo predal mlajši generaciji citrarjev in sicer moji malenkosti, Neli Zidar Kos.

Hvaležna sem, da je bil Peter Napret moj dolgoletni učitelj citer, saj sem se od njega veliko naučila in preko njega navezala prve stike s tujino in študijem citer v Münchnu. Je eden izmed pomembnejših osebnosti zadnjih petindvajsetih let, ki je s svojim zanosom, trudom in ljubeznijo do tega inštrumenta predvsem na pedagoškem področju vplival, da so citre danes prepoznaven in cenjen inštrument, enakovreden drugim klasičnim inštrumentom. Počaščena sem, da sem izvoljena za predsednico Citrarskega društva Slovenije, saj mi je bilo s podporo vseh navzočih članov društva izkazano popolno zaupanje.

Neli Zidar Kos
avtor fotografije: Peter Marinšek

To poslanstvo sprejemam kot velik izziv in motivacijo za delo. Trudila se bom po svojih najboljših močeh, da bo društvo tudi v bodoče nadaljevalo v podobni, pozitivni smeri. Naše delo bo temeljilo na promociji in razvoju citer, ki so dandanes izjemno zanimiv inštrument z veliko širino tako v stilističnem kot tudi zvokovnem pogledu.

Društvo že sedaj predstavlja in spodbuja igranje vseh glasbenih slogov, od ljudske glasbe, stare glasbe, jazza, popa, rocka, klasike do avantgarde in sodobne glasbe. Želim si, da bodo citre krmarile med slovensko glasbeno tradicijo in trendi avantgarde, sodobne glasbe. Poudarila bi, da se bomo trudili ohranjati igranje slovenske ljudske pesmi na citrah, saj so citre del naše narodne identitete; obenem pa bomo poskrbeli, da bodo citre predstavljene širši množici kot koncertni inštrument, na katerega se lahko igra klasična glasba. Eden izmed ciljev društva je, da bodo citre s svojimi nastopi na koncertnih odrih dosegle visok nivo koncertnega inštrumenta, da bodo pozitivno prepoznane v klasičnem glasbenem svetu, med ostalimi glasbeniki, glasbenimi pedagogi in skladatelji ter da bo v prihodnosti možen tudi študij citer na akademski ravni v Sloveniji.

Citre danes poučujejo na številnih javnih in zasebnih glasbenih šolah po Sloveniji, univerzah za tretje življenjsko obdobje in dveh srednjih šolah, na Umetniški gimnaziji Celje in Konservatoriju za glasbo in balet Ljubljana. Društvo bo še naprej podpiralo študijsko skupino učiteljev citer, ki se enkrat letno srečajo in obravnavajo aktualne teme na področju glasbene pedagogike. Mladi slovenski citrarji so zelo uspešni na državnih in mednarodnih glasbenih tekmovanjih, kjer se večinoma predstavljajo z zahtevnim programom klasične in sodobne glasbe. V društvu smo ponosni na vse mlade, ki odlično in na visokem nivoju tako doma kot v tujini predstavljajo citre kot zahteven koncertni inštrument. Pomembnejša naloga društva bo, da bomo skrbeli za podmladek na citrarski sceni v Sloveniji in si prizadevali za razširitev izobraževalnega programa »Citre« in uveljavitev osemletnega učnega načrta za citre na slovenskih glasbenih šolah. Prav tako bomo podpirali mlade pri izbiri študija citer in jim nudili pomoč s kontakti v tujini, saj uspešno sodelujemo s citrarji po svetu. Še naprej bomo pomagali pri organizaciji različnih seminarjev, prireditev in tekmovanj. Ena izmed prioritet društva je ustvarjanje nove citrarske literature. Želim si, da bi letno izšli vsaj dve vsebinsko različni notni zbirki.

V prihodnosti bomo posodobili spletno stran društva, jo prevedli v dva tuja jezika in jo prilagodili mobilnim napravam. Cilj je, da bomo poskrbeli za redno izhajanje časopisa Slovenski citrar (dvakrat letno) in razširitev uredniškega tima. Potrudili se bomo povabiti nove prostovoljce, ki bi pomagali pri ustvarjanju časopisa.

Letos praznujemo 20 let delovanja Citrarskega društva Slovenije. Ob tem Vam, drage članice in člani, iskreno čestitam in se Vam zahvaljujem, saj ste pomemben del naše citrarske zgodbe. Vesela sem, da smo ob tej priložnosti in za začetek mojega vodenja izdali nove promocijske mape z novim logotipom CDS, katerega je ustvaril g. Marko Marinšek iz Studia MA-MA. Prizadevala si bom, da bomo s skupnimi močmi gradili svetlo, uspešno in dolgoročno prihodnost citer.

Neli Zidar Kos, predsednica CDS

GERBIČEVA NAGRADA

Zveza slovenskih glasbenih šol je v aprilu 2016 v Cerknici podelila nagrade in priznanja Frana Gerbiča za izjemne uspehe na področju glasbenega izobraževanja. Fran Gerbič je bil eden najpomembnejših skladateljskih osebnosti v drugi polovici devetnajstega in v začetku dvajsetega stoletja. Največ tri nagrade se podeljujejo za večletno nadpovprečno uspešno delo na področju glasbenega izobraževanja.

Priznanja Frana Gerbiča za izjemne uspehe na področju glasbene vzgoje in izobraževanja ter glasbenega poustvarjanja so bila podeljena profesorju violine in učitelju citer Petru Napretu z glasbenih šol Fran Korun Koželjski v Velenju ter Moste – Polje v Ljubljani, profesorici violine Alenki Firšt z Glasbene šole Celje, profesorju strokovno-teoretičnih predmetov Robertu Kampletu s Konservatorija za glasbo in balet v Mariboru ter profesorici flavte Alenki Zupan z Glasbene šole Koper. Nagradi Frana Gerbiča za življenjsko delo ter izjemne dosežke na pedagoškem in organizacijskem področju pri uveljavljanju glasbene vzgoje in izobraževanja sta prejela Breda Oblak in Jurij Križnič.

Od leve proti desni: mag. Robert Kamplet, mag. Alenka Zupan, dr. Breda Oblak, Jurij Križnič, Alenka Firšt, Peter Napret (foto: arhiv Zveze slovenskih glasbenih šol)

Predvidevam, da bralci časopisa Slovenski citrar Petra Napreta zelo dobro poznate. Peter nastopa po Sloveniji, igral pa je tudi že v več evropskih državah. Nekajkrat je nastopal kot citrarski solist z orkestrom Slovenske filharmonije in drugimi orkestri. Na njegovo pobudo je nastalo ogromno citrarskih prireditev, koncertov, abonmajev, poletnih šol in seminarjev. Je pogost član različnih komisij na slovenskih in mednarodnih glasbenih tekmovanjih. Piše priredbe za citre, izdal je citrarski učbenik Citrajmo, publicira v različnih strokovnih časopisih (tudi v tujini). Je soustanovitelj in član Slovenskega citrarskega kvarteta, od ustanovitve leta 1999 do 2019 pa je bil predsednik Citrarskega društva Slovenije. Leta 2008 mu je Sklad za kulturne dejavnosti podelil Gallusovo

listino za dolgoletno uspešno delo. Poučeval je starejše citrarje v Litiji, vsako leto vodi poletno citrarsko šolo Slovenskega kulturnega društva Istra Pulj v Puli na Hrvaškem, vodi citrarsko skupino Notice pri društvu Lipa Domžale in Bando citrarsko v okviru Kulturnega društva Ihan. Zame ni bilo presenečenje, da je nagrada šla v roke mojemu nekdanjemu in sedanjemu učitelju Petru Napretu. Nekdanjemu, ker sem pri njem 11 let nabirala znanje s področja tehnike igranja citer in sedanjemu, ker mi odpira vedno nove poglede na glasbo, na izkušnje v poučevanju in na zgodovino citer. Od njega se vseskozi učiš, saj ima velikokrat za cel leksikon znanja o glasbi. Peter ni le učitelj, od katerega prejmeš strokovno znanje, ampak tudi človek, ki ti je vzor tako po strokovni kot osebni plati, saj je iskren, prijazen in zaupanja vreden človek. Hvaležna sem mu za uspešno delo na področju citrarstva, kjer ima velike zasluge za njegov razvoj v Sloveniji, za vso pomoč ob pomembnih kariernih odločitvah, za vse znanje, za prijetno druženje ob igranju koncertov s citrarskim kvartetom ali v duetu violina – citre. Peter, čestitke ter še veliko preigranih koncertov, uspešnih učencev in izpeljanih projektov na področju citrarstva!

P. S.

Letos, za kulturni praznik, je Peter prejel še eno priznanje, tokrat v najini domači občini Laško. Gre za Priznanje Antona Aškerca za ustvarjalno in prizadevno delo na področju glasbene umetnosti.

Janja Brlec, mag.

Ko strune onemijo ...

ZA CITRAMI V LEPI POTOK

Jeseni sem se napotil za zvenom starih dunajskih citer, da bi končno izvedel kje je doma, da je tako lep, o čemer sem kot otrok tolikokrat sanjaril. Dolga pot med hrasti, brezami in svetlozelenimi travniki, posejanimi pod svetlomodrim nebom me je vodila med tople in nežne jesenske barve Češkega gozda, kjer se v tišini, samoti, odmaknjenosti in pozabi sramežljivo skriva Schoenbach ali Lepi Potok, danes Luby na Češkem, dom nekdanjih svetovno znanih izdelovalcev dunajskih citer, ki so ustvarili njihov neponovljiv zvok. Njihove zapuščene grobove, posejane po jesenski travi na starem pokopališču vrh hriba kot prazno darilnico boža hladen veter, ki daje čutiti, da se tudi narava odpravlja k počitku. Ob skromnih in dostojanstvenih črnih nagrobnih ploščah, kjer za izginulimi starimi časi, lepimi trenutki in lepimi značaji žalujejo le še srebrni nagrobni napisi, onemijo celo čarobni zvoki srebrnih strun. Hvaležne, da lahko igramo njihove citre, in pretresene nad minljivostjo vsega lepega in plemenitega, nas ob velikanih spreleti preprostost začetka in konca, ko vse enkrat postane nič. Skrivnostna, molčeča črna barva noči je neizprosna in nemirna, a kot nekdanj, elegantna in imenitna. Je kot temen zastor, ki zastira neponovljivo domišljijo, neomadeževano predanost družini, ljubezen do pomladi in do glasbil, cvetja, ptičkov, metuljev in gozdov ter čustvovanje z naravo, utelešeno v nepozabnih barvah furnirjev, v intarzijah in bisernih maticah, srebrnih gravurah ter prelestnem glasu tukajšnjih citer. Saj so tu do konca 19. stoletja izdelali že 150000 godal; violin, violončel in kontrabasov. Še okoli leta 1870 so tu ročno izdelali 100 citer na teden ali okrog pet tisoč na leto. Leta 1897 je štirinajst izdelovalcev tu izdelalo že 7000 citer, leta 1905 pa le še 3000 citer, 2000 kitar in 1000 mandolin. Po razpadu Avstroogrške monarhije je slava tega svetovno znanega kraja zbledela; največji izdelovalec Anton Braeuer je tu še leta 1920 zaposloval več kot dvajset delavcev ...

O slavnih starih časih Lepega Potoka, kjer je od leta 1873 delovala tudi šola za izdelovalce glasbil, danes priča le še staro pokopališče z grobovi starih mojstrov in s prikupno osmerokotno baročno mrliško vežo.

Besedilo in fotografije Ivan Zupanc

Podobe iz pozabe: pokopališče v Schoenbachu z značilno mrliško vežo.

Vila in rokopis Jana Bašte v Schoenbachu.

Nagrobna plošča in nalepka Jana Bašte.

Josef Mueller se je s svojo šesterokotno nalepko zgledoval po tukajšnji mrliški veži.

Njegove prestižne citre ostajajo pojem dunajskih citer.

Nagrobna plošča in nalepka Antona Hannabacha.

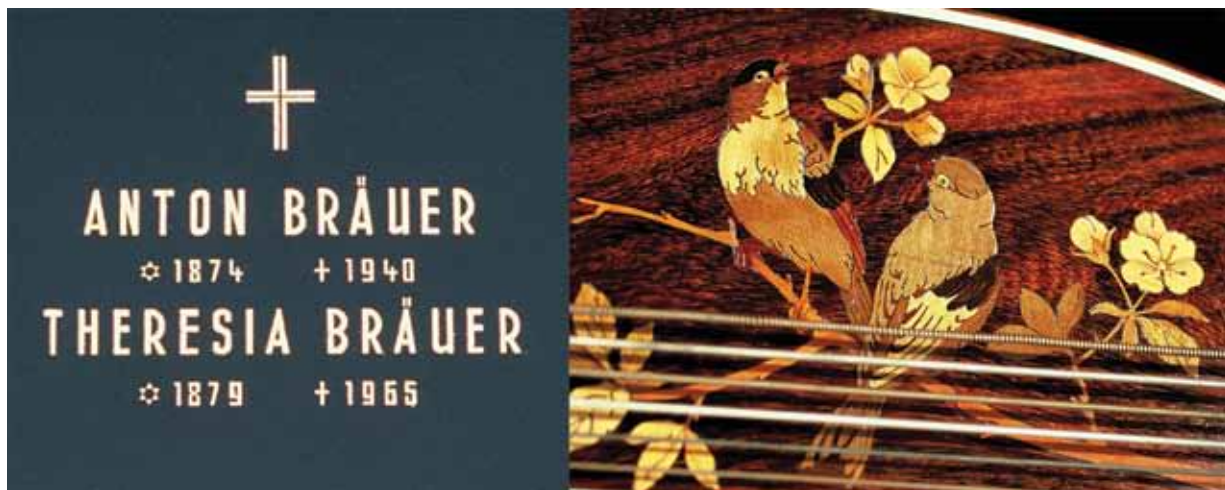
Njegove citre zazvenijo v skladbi Aleksandra Baumanna (1814-1854) Kaj hočem?

Poglejte na: Youtube, Old Vienna zither, št. 1.

Nagrobni napis in nalepka Wenzla Hannabacha. Na njegovih polelegijskih harfnih citrah lahko poslušate skladbo Danici Gustava Ipavca po pesmi Matije Valjavca.

Youtube, Old Vienna, zither, št. 9.

Detajl iz intarzije na polelegijskih citrah Antona Braeuerja, ki je v Schoenbachu ustvaril največ modelov dunajskih polelegijskih citer. Citre so iz leta 1907. Oglasijo se v skladbi

Sam in sam češkega romantika Eduarda Pavla (1856-1909).

Youtube, Old Vienna zither, št. 9. Prijetno poslušanje.

JAZ SEM CITRARKA

Jaz sem citrarka,
ti pa ne,
igram citre,
ti pa ne,
vsak me zato poslušā,
tebe pa nihče.

No, saj sam predobro veš,
kaj bi dal,
da citre bi igral,
da note bi poznal
in Cvetje v jeseni zaigral.

Jaz sem citrarka,
ti pa ne,
igram note,
ti pa ne,
kmalu bom kot Cita Galič,
ti pa še poznaš je ne.

Iva Čede

HANS HAUBNER: IZUMITELJ, VIRTUOZ, SKLADATELJ IN TOVARNAR

Hans Haubner (1861–1934), najimenitnejši izdelovalec dunajskih citer v Avstroogrski monarhiji, čigar »najboljše citre na svetu v orkestru preglasijo čelo« je bil mož dejanj, ki je to meščansko glasbilo oplemenitil z darovi svojega duha. Izvirni zven njegovih citer, ki so njegovo ime raznesle po svetu, je ostal nepresežen do današnjih dni.

ZVESTE SPREMLJEVALKE

Haubner je bil izučen mesar, virtuoz na citrah, glasbeni pedagog in skladatelj, tovarnar in trgovec, glasbeni založnik, izdelovalec žganih pijač, raziskovalec naravnih bogastev ter pamfletist in politik. Kot zasebnega učitelja iz Češke so ga citre zgodaj vodile v Zemun, kjer je v osemdesetih letih 19. stoletja ustanovil prvi citrarski klub, pa vse do Budimpešte, kjer je koncertiral v duetu z mnogo glasnejšim klavirjem, od tod pa v Hermannstadt na Sedmograško (tedaj na Madžarskem, po razpadu Avstroogrške monarhije Sibiu v Transilvaniji, Romunija), kjer se je spoznal in oženil z baronico Emilijo Miklay-Literaty-Tarzaly, ki je izvirala iz Budimpešte. V poroki iz ljubezni je združila svojo usodo z negotovo eksistenco umetnika, ki jo je imel rad. Na Sedmograškem je mladi Haubner odkril ležišče marmorja in del ležišča zakupil zase, del pa najel od občine. Po nekaj letih bi morala tu potekati železniška proga do Romunije, vendar je pohlepna banka Haubnerjevo pogodbo z občino, ki jo je predhodno potrdilo ministrstvo, na sestanku komitentov, kjer se je govorilo nemško, pred Haubnerjevimi očmi razveljavila s pomočjo državnega uradnika. Haubnerjeve mladostne sanje o prvi samostojni kupčiji so se hipoma sesule v prah; koristoljubni župan, v čigar družini je Haubner poučeval citre, pa si je radostno mel roke nad Haubnerjevim porazom. Tako je Haubner v divjem gnevu nad krivico v 90-ih letih 19. stoletja napisal svoj prvi bojeviti letak. V njem in v vseh naslednjih je bičal potuhnjenca in copatarje ter lomil moč tedanje birokracije. Večina njegovih letakov je bilo seveda sodno zaplenjenih. Težnja po izrabi naravnih bogastev in grenka sedmograška izkušnja sta ga iztirili kot zasebnega učitelja. Lepega dne je zapustil negostoljubno Madžarsko in se odpravil v Černovice, glavno mesto Bukovine, kjer je prirejal koncerte in predaval na Srednji gospodarski šoli. Ko se je leta 1900 vrnil v češki Marienbad (Marianske Lazne), si je tu uredil izvoz svojih citer in glasbeno založbo. Dunajske koncertne citre je izpopolnil v svoji izvirni, patentirani obliki. Svoji tovarni je nadel bleščeče ime, poimenoval jo je kar »cesarsko kraljeva izključno privilegirana tovarna«; za neodobreno uporabo cesarskega naziva ga je doletela le mila globa. Povsem prazna »prva evropska tovarna glasbil s strojnim pogonom« bi utegnila morebitnega rubežnika zмести zgolj z nekaj golimi tramovi, saj je Haubner izdelavo svojih modelov citer zaupal mojstrom v Schoenbachu, sam pa se je posvetil svojim prestižnim in najkvalitetnejšim citram, ki jih je izdeloval v bližnjem Krochovem mlinu, po letu 1906 skupaj z ženo Emilijo. Vsakomur, ki najde boljše citre, je obljubil 200 kron (najcenejše, lakirane citre so tedaj stale nad 20 kron, furnirane z mehaniko 50 kron, njegove pa 150 do 200 kron). Zaradi zaprtih avstro-ogrskih meja med vojno 1914–1918 citer ni mogel več izvažati; zgradil si je laboratorij in klet, kjer sta z ženo proizvajala medicinsko vino in žgane alkoholne pijače. O njegovem likerju se je širil glas: Haubnerjev ogenj deluje izjemno. Svoj dekliški priimek in plemiški grb je firmi »posodila« žena Emilija. Ni odveč pripomniti, da grozdje za ustekleničeno vino »Cantiero como Madeira« ni zorelo pod toplim južnim soncem, temveč na bregovih v okolici Marienbada. Da ljudje med vojno ne bi stradali, jim je ponudil poceni safalado iz kuhane goveje kože z dodatkom jeter ali pečene krvi in tlačenko, sam pa je kot zvest avstrijski sin s praznim želodcem skladal domoljubne pesmi. Po prevratu za svoje plemenito delo ni našel razumevanja, povojna oblast ga je prepoznala kot vojnega dobičkarja. Po vojni in na jesen življenja se je ponovno posvetil izdelavi in izvozu svojih najboljših citer, v samoti je ponovno skladal zanje. Kot vdovec se je z dvignjeno palico zapodil za ženinim negovalnim zdravnikom, ki se je moral zateči na policijsko postajo,

kot beremo v policijskem poročilu. V njegovem srcu je tedaj zatrepetala rahločutna struna, ki jo je čutil nepretrgoma od ženine smrti jeseni 1930. V vsej svoji skromnosti se je Haubner že za življenja prelevil v legendo, toni njegovih citer pa še danes »prepodijo bojazen pred praznino in živijo svoje življenje z lahkim srcem kot Haubnerjeva ponošena suknja« (Miškovsky 1932)

Značilna oblika Haubnerjevih citer z obokano zgornjo in spodnjo ploskvijo.

HAUBNERJEV IZUM

Prostornejši trup nekoliko višjih citer z zgornjo resonančno desko, ki zahteva veliko ročnega dela, saj je obokana po vzoru violine, prinaša močnejši glas, večjo dinamiko in čistejšo melodijo. Ploskev med ubiralko in naslonom za dlan ali »krajico« je Haubner zato razširil, zaokrožil in podaljšal ter jo v sredini blago izbočil; vanjo je vrezal dve ozki, simetrični, violinski zvočni odprtini, na sredo pa postavil kobilico za melodijske strune. Melodija z mehaniko in ubiralko ter zaokroženim vznožjem s kobilico spominja na tamburico, ki je Haubnerja s svojo dominantno melodijo in dolgim vratom najverjetneje očarala v Zemunu, kjer je igral in poučeval ladijske oficirje. Obokana je tudi spodnja resonančna deska, ki je iz finega ptičjega javorja. Blaga in elegantna zgornja, trebušasta oblika citer je proti vretenom značilno priščipnjena, zato jih skupaj z zaobljenim naslonom za dlan z lahkoto prepoznamo na hitrih skicah citrarjev, ki so jih nekdanji portretisti dovršili doma (glej karikaturu Drage Košmerl na zadnji strani Slovenskega citrarja, december 2014).

Tako izpopolnjene citre je Haubner poimenoval Haubnerjeve citre. Njihova melodija zazveni vzvišeno, odmaknjeno, božansko, čeprav njen zven nekoliko spominja na banjo ali violinski pizzicato. Zaradi fino poliranih prečk so vezave in drsi polni in čisti, melodijski flageoleti so kristalni, harfni toni zazvenijo na polno. Spremne strune se odrezavo oglašajo kot harfa, podkrepljena z močnimi, žametnimi basi. Čista in bistra slika teh citer je citrarja, navajenega na oskubljen in plehek zven, sprva verjetno zmedla; v njej z lahkoto prepoznamo trajanje posameznih dob. Te citre so zato zelo primerne za izvajanje promenadne in plesne glasbe, ki jo je Haubner najraje pisal. Na skromni nalepki izdelovalca je rdeč žig »mit kraftbetrieb«, kar pomeni dvoje: bodisi tovarno s strojnimi pogonom, ki se v tej besedni zvezi pojavlja v Haubnerjevih prodajnih oglasih ali pripravnost za močnejše igranje oziroma »vdiranje« spremnih strun in basov. In prav ta lastnost je bila med nekdanjimi izvajalci na Haubnerjevih citrah najbolj cenjena. V propagandnih letakih jih je zastonj ponujal v preizkus uradnikom, oficirjem in drugim kreditno ter plačilno sposobnim citrarjem iz višjih družbenih slojev. Dovolj je bilo, da so plačali poštnino.

Del letaka, kjer Haubner svoje citre zastonj ponuja v preizkus oficirjem, uradnikom in drugim iz višjih družbenih slojev.

MED »IGRANJEM IN IGRANJEM«

Do svojih učencev je bil neposreden in srčen. V svojem učbeniku Hans Haubner Zither Akademie, ki je doživel sedem izdaj, rad omenja svoje izkušnje s poučevanjem. »Kdo ne razume,« pravi, »da je med igranjem in igranjem (zwischen spiel und spiel) lahko nebeško visoka razlika? Med šolanjem sem svojim učencem demonstriral razlike med igranjem iste skladbe; gledali so note, skladba je bila zaigrana po notah, toda: v enem načinu igranja je bilo čutiti zagon, draženje, življenje, moč in inteligenco, lahko te je spreletaval srh, čutenje in razumevanje, ali pa prav nasprotno: monotono igranje, brezvoljnost, brezčutnost, dolgčas in noč. Zato vas učim tako, da imate neko prednost pred drugimi z nekaterimi triki, ki so bili do sedaj v pedagogiki za citre zapečateni s sedmimi pečati in tisti, ki se jih hoče naučiti, mora imeti interes za razumevanje in igranje«. In: »Pozor! Čeprav smo se do sedaj v vsaki novi učni lekciji nekaj naučili in v podzavesti začutili neko zadoščenje in so bile vse posamezne vaje trdi lešniki, smo sedaj, če smo igrali korektno in temeljito, dosegli točko, v kateri je napredovanje v tehniki igranja otroška igra; kajti pomnite: za vsako skladbo, naučeno v šoli, smo pridobili toliko znanja in rutine, da se lahko izven šole naučimo novih lepih pesmi, plesov itd. in s tem utrjujemo učno snov iz posameznih lekcij. Ko učenec vadi vajo, tj. izmenjavo osminke s piko in šestnajstinke (v melodiji v tričetrtinskem taktu), mora paziti, da nikoli ne prehiti pri igranju šestnajstink, in ugotoviti, če osminke ni zaigral predolgo in šestnajstinke prekratko; to je zlata vredno, tako sta igrala Ziehrer, Strauss, tako igrajo dobre vojaške godbe. To daje skladbi odrezavost, življenje in zagon in nam kaže, da nismo neumni.

Na iznajdbi svojih Haubnerjevih ceter in moji šoli sem dolgih devet let napenjal svoj um, da ima lahko tu učenec vse moje znanje, ki ga primanjkuje vsepovsod, vendar so me vsa ta leta navdajala tudi z zadovoljstvom. Dogaja se, žal vse prepogosto, da sta od štiridesetih skladb, ki so naprodaj, uporabni le dve do tri. Pri Haubnerju je to izključeno. Sem prestrog, da bi si lahko privoščil takšne malenkosti. Pri meni je vsaka skladba dovršena na svoj način. Ponoviti jo je treba petdesetkrat, tridesetkrat do petintridesetkrat je komaj dovolj.«

Na naslovnica svojih notnih izdaj je razlikoval med začetniki in diletanti. S koračnico Franz Ferdinand je pričakal odlikovanje avstrijske cesarske hiše, prestolonasledniku je posvetil tudi zbirko plesov, za katere je menil, da so njegovo najboljše delo. Med tri tisoč štiristo skladatelji je dobil pohvalno priznanje nemškega cesarja Viljema za skladbo nove nemške narodne himne.

Prefinjena oblika Haubnerjevih harfnih citer.

HAUBNERJEVE SKLADBE NA HAUBNERJEVIH CITRAH

Haubner nas je obdaril z enkratno priložnostjo, da njegove skladbe zaigramo na njegovih citrah, kar daje njegovim citram in njegovi glasbi zanje neponovljiv čar. Njihov izgled, izdelava in zvočna slika nam pričarajo njegovo življenjsko pot, značaj in estetski čut, ko pa na njih zazvenijo še njegove skladbe, v plodovih Haubnerjevega uma in rok začutimo njegovo nevidno, osebno bližino in uglajeni Marienbad, zdraviliško mesto z briljantno arhitekturo, lepimi parki in fino kulturo.

V zavesti starih slovenskih citrarjev so bile Haubnerjeve citre vedno nekaj skrivnostnega, vzvišenega, imenitnega in nedosegljivega. Jože Kellner (1924–2009) iz Zagorja ob Savi me je nekoč zaprosil: »Če boste kje našli Haubnerjeve citre, mi jih prosim prinesite, da bom slišal, kakšen zvok imajo; moj oče mi je vedno govoril o njih, rad bi jih bil videl, nanje zaigral, pa jih ni dočakal, je prej umrl.« Našel sem jih, mu jih nekega večera prinesel in mu zaigral, saj sam zaradi ostarelih prstov ni mogel več igrati. Kot največjo svetinjo mi je ponosno prinesel oguljen Haubnerjev oglaševalski letak in mi podržal namizno luč, da sem ga lahko fotografiral, nekaj mesecev zatem pa je še sam v miru zatisnil oči. Česar ni dočakal oče, je dočakal sin, letak pa se je za vedno izgubil. O Haubnerju je govoril z velikim spoštovanjem: »Dvajset let je bil pri vojaški godbi, sam je izdelal načrt za velbane citre; če mu jih bo po njegovih navodilih naredil dober mizar, ki je bil vsemu kos, mu je Haubner obljubil, da mu bo odprl delavnico ...«. Tudi Draga Košmerl (Karla Legat, 1883–1956), prva slovenska avtorica učbenika za citre, ki je skladbe v učbeniku posvetila svojim najdražjim, možu in otrokom, je najraje igrala na Haubnerjeve citre, čeprav je imela za svoje učence šest citer. Haubnerjeve citre je imela tudi ena od njenih učenk. Danes so te, nekoč najimenitnejše citre stare monarhije, mrtve in pozabljene, pa tudi njihovih časov že zdavnaj ni več.

Besedilo in fotografije, Ivan Zupanc

VIRI:

Richard Švandrlík: *Kdo byl Haubner?* *Hamelika* 9/1997,
Jaro Miškovský *Mariansko-lazenski Bernard Shaw (Portret Hanse Haubnerja)*, *Mariansko-lazenske obrazky- feuille-tons, satiry a reportaže*, Jan Kolbes, Plzen1932,
Haubnerjeve citre,
Haubnerjev oglaševalski letak,
Učbenik Hansa Haubnerja Citer Akademija.

Naslovnica Akademije in njegova roka v učbeniku. Odebeljena, razpokana koža na prstih in skrajšani nohti pričajo, da je citre sam izdeloval.

*Meščanska moška družba ob duetu na citrah.
Detajl upodobitve z naslovnice notnih izdaj za citre skladatelja Ferdinanda Lammererja.*

NOV UČBENIK CITRARSKA MAVRICA

V juliju 2018 je izšel moj učbenik za prvi razred citer z naslovom »Citrarska mavrica«.

Citrarska mavrica je namenjena mlajšim učencem citer s standardno uglasitvijo. Cilji pri učbeniku Citrarska mavrica so bili: čim bolj sistematično, na čim bolj preprost način uvesti glasbene in tehnične prvine, stopnjevanje od najenostavnejših do kompleksnejših vaj, postopno vpeljevanje novih elementov ter dovolj dolgo utrjevanje že uvedenih novih pojmov in vaj, spodbujanje ustvarjalnosti učenca ter muziciranje. Želela sem, da bi bil otrokom pouk citer z mojim učbenikom čim bolj zanimiv, razumljiv in zabaven. Uporabila sem veliko ilustracij, skladbic, ob katerih lahko zapojejo in ki jih že poznajo, s katerimi se lahko ustvarjalno izražajo in se skozi igro učijo not ... Nazorno sem predstavila pojme, nove lekcije, tako da bi jih lahko otroci tudi doma, brez učitelja, čim bolj razumeli. Precej je poudarka na utrjevanju poznavanja not. V ta namen sem dodala različne vaje, pobarvanke in uganke. Čudovite ilustracije je prispevala mlada ilustratorka Neža Šmid in z njimi olepšala Citrarsko mavrico. Recenzije učbenika so napisali docent na tirolskem deželnem konzervatoriju ter univerzi Mozarteum Harald Oberlechner, Tomaž Plahutnik, prof. in Peter Napret, prof..

Učbenik za 1. razred citer z naslovom Citrarska mavrica lahko naročite na spletni strani www.janjabrlec.si. Na zalogi ga imajo tudi trgovine Muzikalije v Ljubljani, Melodija Mengeš ter Music Max v Celju.

Janja Brlec, mag.

ČAR DOTIKA

Na vrata četrtega razreda je rahlo potrkalo. Učitelj, tovariš Jandl, je odločno rekel:

»Ja, naprej!« Vstopil je reditelj iz tretjega razreda, plaho pozdravil: »Zdra ...«, zadnji zlog pa kar pogoltnil. Z obema rokama je držal okrožnico in jo nerodno molil proti učitelju Jandlu. Učitelj Jandl ga je najprej resno pogledal, vzel okrožnico, še počakal, da se je reditelj tretjega razreda priklonil, pozdravil in odšel. Nato je okrožnico odložil na mizo, se obrnil nazaj k tabli in s kredo, ki jo je ves čas držal v roki, dokončal narisane pravokotnike.

Okrožnica je bila debela beležnica s tridimi platnicami, kamor je ravnatelj vpisoval vse, kar si je izmislil. Največkrat ukaze in prepovedi. Kdaj pa kdaj tudi sporočila, ki so se jih učenci razveseli, kot na primer obvestilo o športnem dnevu, skupnem ogledu kino predstave, zaradi bolezni učitelja odpadla ura pouka itd.

Radovednost, kaj tokrat oznanja, je sprožila nemir v razredu. Hanika je bila še posebno vznemirjena. Ta teden je bila namreč rediteljica v svojem razredu, zato je imela veliko zadržitev. Pred poukom je morala pregledati razred in pobrati vse smeti. Zvonjenje šolskega zvonca je bilo svarilo, da morajo biti vsi učenci na svojem mestu in je neposlušne sošolce posvarila. Razredniku je poročala imena učencev, ki so manjkali pri pouku. Najtežja naloga pa jo je čakala prav zdaj, ko bo morala okrožnico odnesti v naslednji, višji razred. To je bila prva gimnazija. Za četrtem razredom so namreč sledili štirje razredi nižje gimnazije.

Hanika je rahlo zadrgetala, celo zardela je, ko je razmišljala o občutkih, ki jo bodo spreletavali ob vstopu v razred prve gimnazije in bo vseh petintrideset učencev usmerilo svoj pogled proti njej. Tudi Vili, ta dolgin, ki zaradi angleščine že tretje leto sedi v istem razredu in se širokousti, da bi z nemščino, ki pa je na šoli niso smeli poučevati, lahko bil brez problema že v tretji gimnaziji. Vili, ta nesramnež, ki jo je včeraj, ko je šla preko šolskega dvorišča, čakal za debelim orehovim deblom. Ko je prišla že

čisto blizu, je nenadoma skočil pred njo in se zadril: »Uuaaa!« Hudo se ga je ustrašila, on pa se ji je na vsa usta režal.

»Ivana, kaj tako strmiš skozi okno? Si pozabila, da si v šoli,« jo je opomnil učitelj Jandl. Ob imenu Ivana se je zdrznila. Ja, v šoli je bila Ivana, ne Hanika in s tem se še vedno ni mogla sprijazniti. V rokah je že držal odprto okrožnico in začel brati:

Danes, 14. oktobra 1954, oznanjam sledeča sporočila:

Prvič: od jutri dalje naj vsako jutro prideta po dva učenca že pred sedmo uro v šolo. To velja za učence od četrtega razreda dalje. Po šolskem dvorišču naj poberejo orehe in jih predajo šolskemu slugi.

Drugič: gasilska godba na pihala sporoča, da sprejemajo v uk učence, ki si želijo igrati na katerega od instrumentov, da bi pozneje lahko igrali pri godbi. To naj sporočijo svojemu razredniku.

Tretjič: ponovno opozarjam, da je kaditi cigarete ali druga podobna kadična sredstva strogo prepovedano. Če kdo pozna zlikovce, ki kadijo na stranišču ali kjerkoli drugje, naj to sporoči razredniku ali ravnatelju. Konec.

Potem je tovariš Jandl še nekaj zapisal v okrožnico in jo izročil Haniki. Ona pa se je med tem časom nekoliko pomirila. Prizor prestrašenega in nerodnega reditelja iz tretjega razreda, ko je skoraj tekel proti vratom in v raztresenosti zgrešil kljuko, se ji je zdel smešen. Hotela je biti drugačna. Osredotočila je svoje misli na trenutno nalogo, se otesla strahu in sproščena zavila proti razredu prve gimnazije.

Po odzivu: »Naprej!« je vstopila v razred in jasno in ravno dovolj glasno pozdravila: »Zdravo!« Spotoma se je ozrla po razredu, stopila do razredničarke prve gimnazije in ji izročila okrožnico. Tedaj ji je začelo v prsih divje utripati.

Razredničarka je v eni roki držala okrožnico, drugo pa je lahko položila Haniki na ramo. Pogledali sta si v oči in se nasmehnili, ko ji je razredničarka rekla »Hvala«. Ob vsej tej vpljudnosti je Haniki rdečica kar hušknila na obraz in že jo je zajelo čudežno olajšanje. Obrnila se je in s pozdravom »Zdravo!« mirno odšla iz razreda.

Po pouku se je po bližnjici vračala domov in poskakovala, da so svinčniki v leseni peresnici skupaj z nahrbtnikom veselo ropotali. Na rami je še vedno čemela toplina dotika, ko je zmišljala o okrožnici. Ni bila kdo ve kako zanimiva, a je vseeno sestavljala zaključke. Za razpored pobiranja orehov se je razrednik Jandl takoj odločil, da se bo ravnal po abecednem vrstnem redu učencev. O igranju pri godbi je le bežno ujela nekaj besed, saj še nikoli ni razmišljala o kakem glasbilu. Tega pa, da Vili in njegovi prijatelji kadijo v časopis zaviti tobak ali kar srobot, ne bo nikoli povedala ravnatelju, saj bi jo potem sošolci imeli za tožibabo ali špeckahlo.

Spotoma je pripravljala še načrt, kako se bo zmuznila na podstrešje še prej, preden sonce zaide. Sonce je bilo namreč edini vir svetlobe, ki je tja prihajala skozi srčasto lino. Takrat je bilo na podstrešju najbolj vznemirljivo. Štrleč snop žarkov, v katerem je migetalo nešteto pikic, nitk in kodrov, je segel skoraj do drugega konca podstrešja. V tem soju se je nekoč kopala celo vešča. Kadar so žarki lili skozi pajkovo mrežo, se je pajek vpljudno umaknil v svoje skrivališče. Tudi miši se takrat niso prikazale. Haniki pa so se pod tramovi in strešniki prav takrat razkrivala največja čudesa. Zato se je odločila, da danes ne bo pisala domače naloge takrat, ko bo njen bratec Oliver spal, ampak se bo raje takoj splazila tja gor. Ko ne spi, je njegova varuška in lahko o podstrešju samo še razmišlja. Zdaj, ko je imela že vse jasno načrtano, je še bolj hitela proti domu.

Po kosilu je Oliver res zaspal. Hanika je šla v štibelec, kjer je vedno pisala domačo nalogo, potem pa hajd skozi okno in pri zadnjih hišnih vratih na stopnišče, da je nihče ni opazil. Oni dan ji je oma namreč rekla:

»Da te ne vidim več na podstrešju! Sam nered je za tabo.«

Toda to podstrešje je bilo za Haniko tako vabljivo, da se mu kljub prepovedi ni mogla odreči. Bilo je najbolj skrivnostno podstrešje na vsem svetu. Vse reči so bile zapredene v pajčevino, po kotih tema, na tram prilepljeno sršenje gnezdo, ob dimnik prislonjenih nekaj košatih brezovih metel, velik ožgan lonec, obtolčen labor poln neke steklovine. V najbolj temnem kotu kup črnih cot ali oblek, pomendrana deka, vonj po miših in zavrženem času. Vse to so bili trdni dokazi, da so tod nekoč živele čarovnice. Na sprednjem koncu podstrešja je izpod slemena strehe na debelih tramovih viselo še eno majhno podstrešje. Bolje rečeno podstrešnica, dvignjena od tal, kot velika polica. Prav tako tudi na zadnjem koncu podstrešja. Bili sta tako visoko, da Hanika ni segla do njih. A bila je spretna in je splezala po strešnih prečnih latah skoraj pod sleme strehe in od tam skočila v podstrešnico. Potem je po celo uro čepela v kupu kuvert in vsemogočih dokumentov in jih kot kura razbrskala na vse strani. Povsod je bilo poleg drugih nezanimivih besedil zapisano tudi opanovo ime. Tisti z napisom dobavnica, račun itd., je niso zanimali. Iskala je le še pisemske kuverte z znamkami, na katerih pa je spet bil opanov naslov. A tudi tu ni bilo več najti kaj novega. Znamke so bile samo v treh različnih barvah in vse s sliko kralja Aleksandra. Naveličala se je že te zdolgočasene papirjade v sprednji podstrešnici in se že dalj časa ozirala proti zadnji podstrešnici. Tam so bile naložene čisto drugačne stvari: zabožčki, škatle, vojaška čelada, neko železno ogrodje, vmes so štrlele noge od stola, polomljen kolovrat. Vse je bilo zaprašeno in tudi odeto s pajčevino. Na vrhu vsega pa je ležal lesen križ z bogecom, ki je bil celo večji od Hanike. Prav tega se je najbolj bala.

Sedela je na prečnem tramu, bingljala z nogami in skozi srčast snop svetlobe, ki je padal prav na bogeca, gledala proti zadnji podstrešnici. Tedaj je zaslišala omin klic:

»Hanika, kje spet tičiš? Pridi takoj, Oliver se je zbudil!« Zdaj je morala biti zelo previdna, da je ne bi kdo opazil. Imela je že dober načrt za skriven izhod s podstrešja na dvorišče. Od tam pa hitro v hlev, kot bi imela opravka z živino.

Ponoči je Hanika sanjala, da se ne boji več bogeca in odpira škatle na zadnji podstrešnici.

Že je hotela potegniti nek zabojček izpod križa, ko se je bogec v trenutku postavil pokonci. Vsa potna in zvita v kepo se je prebudila. Drgetala je in hotela zavpiti. Pa je le zamižala in v tihih mislih priklicala svojega atija. Še nikoli ga ni videla, niti vedela zanj, zato si je njegovo podobo kar sama ustvarila. Predstavljal si ga je kot visokega moža s kodrastimi lasmi in prijaznim nasmehom.

»Vem, rada bi brskala tudi na zadnji podstrešnici pa se bojiš bogeca. Nič ti ne bo storil. Samo dotakni se ga in se ga ne boš več bala, ti srnica moja,« jo je nagovarjal njen izmišljeni ati Hojc in spet izginil. Še naprej je mižala in čakala, da se bo vrnil, kajti le zaprtih oči ga je lahko videla. Le ob zaprtih očeh se ji je prikazal Pa je bila tako pomirjena, da je kmalu zaspala.

Trajalo je še nekaj dni, preden se je odločila zlesti na zadnjo podstrešnico. Prvi dan ni dolgo vzdržala, bogeca si še pogledati ni upala. Ves čas se ji je zdelo, da jo gleda in bo skočil s križa, ko se mu bo približala. Ni verjela nočnemu nasvetu in kar streslo jo je ob misli, da bi se ga morala dotakniti. Še prej, preden se je Oliver zbudil, je že sedela pri mizi in pisala nalogo.

»Ja kje si pa bila? Saj si vsa v pajčevini,« je rekla oma, ko je stopila v štibelec, da bi iz deže, ki je stala za vrati, zajela nekaj žlic masti. Tisti trenutek Haniki od zadrege ni prišel na misel noben prepričljiv izgovor, zato je molčala. Ko je oma odšla, je slekla obleko in jo očistila pajčevine. Bila je jezna, ker jo je ta skoraj izdala, da je bila na podstrešju.

Nekega dne, Oliver je še spal, je oma naročila Haniki:

»Ženi danes kravo na pašo. Pa glej, da ne boš štrika izpustila iz rok. Saj poznaš njeno navado. Če začuti, da je nihče ne drži, takoj zbezlja.« Hanika je s Šejlo na štriku šla preko dvorišča skozi sadovnjak in naprej do hmeljskih brazd. Krava je mirno mulila travo, Hanika pa je z njenega hrbta, kamor ji rep ni segel, s šibo odganjala nadležne obade. Le nekaj skokov stran je rasla jablana z rdečimi sadeži in tisti najbolj zreli so že ležali na tleh. Če si takšno jabolko potresel, so koščice klopotala, zato so jim pravili skropotavke. Bila so tako rdeča, da je sadež tudi pod olupkom bil rdeč. Ob pogledu nanje je Hanika začutila v ustih njihov sladko-

kiselkast okus. Izpustila je štrik in stekla proti jablani. Toda še preden je jabolko pobrala, je Šejla že zdirjala proti velikemu travniku in od sreče skakala kot mlado tele. Hanika je tekla za njo, a le do kozolca, dalje ni več zmogla. Sesedla se je v travo in zajokala. Tedaj jo je premotil šum iz kozolca in že tisti hip je zagledala Vilija s cigareto. Kar otrpnila je, tako se ga je prestrašila. Tudi Vili je otrpnil v prepričanju, da ga bo zatožila ravnatelju. Nekaj časa sta se samo gledala, potem pa je Vili ugasnil cigareto, izkoristil njeno stisko in stopil do nje:

»Zakaj se cmeriš? Ti je krava ušla, a,« je bil vzvišen in hudo resen. Haniko je začelo od joka in tesnobe cukati, da ni mogla nič reči. In se je Vili še bolj povazil:

»Obljubi, da ne boš nikomur povedala, jaz pa ti priženem kravo nazaj.« Molel je svojo šapasto desnico proti njej. Ni mu upala seči v roko in je gledala v tla.

»Častna! A nočeš?« Tedaj se je Hanika le opogumila in že je začutila tako močan stisk dlani, da je zajavkala. Vili je še nekaj gobezdal, potem pa s svojimi dolgimi nogami kar počez prekorakal travnik, kjer se je krava spet mirno pasla. Počasi, da je ne bi splašil, se ji je približal in jo kmalu prignal nazaj k Haniki.

»Tu imaš zdaj svojo kravo! A drži, kar si obljubila? Če ne, ne bova prijatelja,« je rekel.

»Drži,« je bila zdaj tudi ona odločna. Še vedno je čutila njegov močan stisk roke, a bala se ga ni več. Pogumno ga je pogledala v oči in še dodala: »Hvala!« Nekako tako kot ji je rekla tovarišica prve gimnazije in zazdelo se ji je, da se mu je ob besedi hvala milo storilo.

Odslej je Vili postal Hanikin zaveznik, tudi sošolcev se ni več izogibala in po stranskih poteh hodila v šolo. Družbo si je začela celo iskati. Le bogeca na podstrešju si še ni upala pobožati.

Ponoči je v njene sanje spet prišel ati Hojc, in ves naslednji dan so jo spremljale njegove vzpodbudne besede:

»Ne boj se ga pobožati. Nekaj je skrito pod njim. Poišči, za tebe je.«

Spet je Hanika izkoristila Oliverjev popoldanski spanec in izginila na zadnjo podstrešnico. Tokrat v tisti del, kjer je bil križ z bogcem.

Tu je še vedno bilo vse zapredeno s pajčevino in prašno. Že dvakrat je stegnila roko proti kipcu. Kot bi jo stresla elektrika, jo je sunkovito odmaknila. Potem je vsa zadihana čakala, a se ni nič premaknilo, nič ni zašumelo, nič se ni zabliskalo. Samo svoje dihanje je slišala. Poskusila je še tretjič, z dlanjo drsela po njegovem glinenem telesu in v prahu puščala sled. Spreletel jo je rahli srh in umirila se je. Začela je obračati navlako okoli križa, odpirala škatle, zavitke in vse, kar ji je prišlo pod roke. Veliko stvari, ki jih je tam našla, niti ni poznala. Leseno kolo in vreteno pa je vedela, da spadata h kolovratu. V štibelcu je namreč stal kolovrat in so na njem predli ovčjo in zajčjo volno. Iz slednje je mama nekoč spletla mehko jopico za Haniko.

Naslednji dan je spet brskala med šaro. Takrat je izpod križa potegnila nekaj posebnega. Lesen popraskan kovček črne barve, velik kot njena šolska torba. Ob straneh je opazila dva srpasto ukrivljena kaveljčka, ki sta bila zataknjena v kovinsko zanko. Ni ga bilo težko odpreti, kaveljčka je bilo treba samo izmakniti in že je lahko dvignila pokrov. Zagledala je neko čudno leseno ohišje s strunami. Česa takega še ni nikoli videla. Dve struni sta se le še na eni strani držali navitja in bili zviti kot koder las. S prstom je trznila struno, njen zven se je raztezal preko celega podstrešja. Preizkusila je še drugo, pa tretjo ... Vsaka je imela drugačen zvok. Podobno kot kitara, toda kitara ni bila, to je poznala. Stric Florjan jo je imel, večkrat brenkal nanjo in zraven pel. To pa po obliki sploh ni bilo podobno kitari. Tudi glas je bil drugačen, spominjal je na valovanje vode. Le koga bi lahko o tem vprašala, če pa je to njena skrivnost in skrivnost atija Hojca. Ob tem razmišljanju je zaboječek zaprla in ga dala nazaj na prejšnje mesto.

Bilo je tisto jutro, ko je bila Hanika na vrsti za pobiranje orehov. Osem ogromnih dreves je odmetavalo svoje plodove po šolskem dvorišču, da je hišnik že dvakrat odnesel polno košaro orehov na podstrešje, kjer so se sušili. Tudi Vili iz prve gimnazije jih je ta dan pobiral. Ves čas je sledil Haniki. Stal je čisto zraven nje, z nogo razgrinjal listje in jo šepetaje vprašal: »Si komu povedala?« Samo odkimala je. Zaznala je njegovo hvaležnost in že mu je

začela na dolgo in široko pripovedovati o svoji najdbi na podstrešnici.

»Veš, taka čudna nizka škatla je z okroglo izrezano luknjo v sredini, čez pa so nategnjene strune, a kitara ni.« Vili pa je le zamahni z roko: »Eeeh, to so ciiiitre. Moja bica jih tudi ima in včasih špila tisto Na planincih sončece sije. Kaj drugega tako ne zna.« Takrat se je Hanika spomnila okrožnice o učenju na instrumente pri godbi. Še isti dan je šla k razredniku Jandlu in mu hitela praviti, da ima doma citre, da bi se rada učila igrati na njih, da sta sicer dve struni strgani, da so shranjene v lesenem kovčku, le prah mora še pobrisati z njega. Učitelj Jandl pa je samo zmajeval z glavo:

»Ne, ne. Na citre pri nas nihče več ne igra in tudi ne uči. Samo Avstrijci igrajo na citre, mi pa ne.«

Zvečer je Hanika nestrpnost čakala, kdaj se bo mama vrnila iz službe. Sigurno ji bo vedela kaj več povedati o najdenih citrah. Potrpežljivo je sedela poleg nje, da je v miru povečerjala. Ko pa je hotela vzeti v roke knjigo, tako kot je to bila njena navada, jo je Hanika prestregla, ji sedla v naročje in se privila k njej.

»Kaj pa bi rada, da se tako pozno smukaš okoli mene,« jo je vprašala mama.

»Rada bi znala igrati na citre. Vilijeva bica zna zaigrati Na planincih in bi me naučila.« Pričakovala je, da se bo mama spet poigravala z njenimi kodrčki las, ki so ji ob sencih poredno silili na lica in bo rekla:

»Zadaj imaš tudi malo valovite lase. Morda se ti bodo pa skodrali,« čeprav Haniki to ni kaj dosti pomenilo. Toda mama se je tokrat čisto drugače odzvala. Najprej jo je osuplo pogledala, za trenutek zadržala dih, potem pa vzklopela:

»Ne, nikoli! Da mi ne rečeš več kaj takega!« Vzela je knjigo in odšla v štibelc, kjer je vsak večer brala dolgo v noč. Hanika je obsedela v kuhinji, njene sanje o učenju citer so se močno zamajale. Kaj pa, če bi še enkrat šla k mami in ji povedala nekaj o najdenih citrah, je razmišljala. Bila je že pri vratih, ko si je premislila. Vedela je namreč, da mame v tem trenutku z ničemer ne bo pomirila, ker je bila preveč razburjena. Sedla je k mizi in kljubovalno polglasno govorila: »Zdaj ti pa ne bom povedala, kaj sem našla na podstrešju, da veš! Tudi spala ne bom pri tebi.« Ogenj v štedilniku je že zdavnaj ugasnil, začelo

jo je zebsti. Ta večer si je zaželela spati pri omi. Zlezla je k njej pod odejo in se prižela k njenemu hrbtu. Pri omi je bilo vedno tako prijetno toplo. V postelji nikoli ni brala ali listala po knjigi in Hanika je lahko mirno spala. Tudi tokrat jo je omina toplota objela in kmalu umirila njen drget.

»Kaj pa sta imeli z mamo, da je tako zavpila nate?« Hanika je bila prepričana, da oma že spi, zdaj pa jo je presenetila s tem nepričakovanim vprašanjem. Da je šlo za citre, omi ni upala povedati, saj je imela prepoved brskati po podstrešju. Kljub temu pa ji je začela pripovedovati o prvi podstrešnici, kjer je pomešala vse papirje, ki so bili tam shranjeni in lepo zloženi.

Oma se je obrnila na hrbet, levo roko dala Haniki pod tilnik, z desno pa jo držala za roko. Sicer pa je vedno ležala na desnem boku, da ji je srce lažje utripalo.

»Že od prvega dne sem vedela, da laziš tja gor. Slišala sem te, v tvojem predalu sem tudi našla pisemske znamke.«

»Zakaj pa nisi huda name, če si vedela, da sem hodila na podstrešnico. Vse papirje sem premetala.« Hanika je pričakovala kazen, a nič ni kazalo na to. Oma je mirno govorila dalje:

»Dokumenti, ki so tam shranjeni, tako nimajo več nobenega pomena. Opa je nekoč bil trgovec z lesom. Daleč naokoli je od kmetov kupoval les, ga potem s splavom spuščali

po Dravi vse do Osijeka, kjer je imel svoje skladišče in ga tam prodajal. Zato je tudi na vsakem dokumentu zapisano njegovo ime.«

»Oma, jaz pa sem bila tudi na zadnji podstrešnici. Tam je bogec in menda varuje neko skrivnost zame. Najprej sem se ga zelo bala, potem sem ga pa enkrat pobožala in od takrat se ga ne bojim več. Pod njim je bil črn lesen kovček.« Hanika je bila zdaj že prepričana, da kazni ne bo, zato je hitela pripovedovati:

»Veš oma, Vilijeva bica ima citre in zna zaigrati Na planincih. Učitelj Jandl pa je rekel, da so citre avstrijski instrument, zato pri nas ne igramo citer in jih tudi nihče več ne uči.«

»Bogeca na križu se ti res ne bi bilo treba bati. Tvoj praded ga je nekoč postavil na dvorišče, da bi varoval domačijo. Nekje tam je stal, kjer je zdaj zajčnik tvoje zajklje Mile. Na vsaki strani križa je rasel grmiček pušpana, pred križem pa smo vsako pomlad posadili rdeče daliije. Kar naenkrat pa je bogec postal določenim ljudem v napoto. Ko je bilo razglašeno, da je druge svetovne vojne konec, se je vojska premikala z vseh strani in na vse strani. Bali smo se, da ga bodo izpulili in polomili, tako kot že prenekateri križ. Prav na dan, ko si se ti rodila, smo ga skrili na podstrešje, čisto pod sleme strehe.«

Hanika je bila vedno bolj budna in radovedna. Bala se je že, da ne bo oma prej zaspala, preden bi ji povedala še najpomembnejše:

»Ti ne veš, kaj sem pod bogcem našla. V tistem črnem kovčku so bile citre. Čigave so? Zakaj so na podstrešnici?« Oma je dolgo molčala in oklevala, ali naj pripoveduje dalje in ji že nocoj vse razkrije:

»Vem, da si jih našla. In te citre imajo dve počeni struni. Je tako? Vem tudi, kdaj si jih izbrskala. Potem si dva tedna vsak popoldan brenkala, jaz pa sem te pustila, kolikor dolgo si hotela.« Hanika takšne ome doslej ni poznala. Govorila je z njo prijazno in z vso resnostjo, kot bi govorila z odraslim. Hanika je preskočila začeto temo omine pripovedi in vprašala:

»Oma, zakaj se je mama tako razburila. Saj sem ji samo rekla, da bi se rada naučila igrati na citre. Potem pa je v štibelcu spet pela tisto pesem: »Čas mineva, čas beži, stare rane zaceli, mojo srčno rano vedno znova razboli.« Oma je Haniki rahlo stisnila roko in se spet obotavljala z odgovorom:

»Prav, ti bom pa povedala kar nocoj, čeprav sem to zgodbo shranjevala za pozneje, ko boš že bolj odrasla. Danes zagotovo še ne boš vsega dojela, zato me dobro poslušaj.« Še se je obotavljala in iskala primeren vstop v zgodbo, potem pa počasi začela pripovedovati:

»Poznaš domačijo, kjer živi Tante, ki ti prinaša bonbone, zavite v svetleč papir? Tudi tisti čudoviti park, ki se razteza za njeno hišo, in Kalvarijo, kjer jeseni dišijo ciklame, dobro poznaš. Na koncu tega parka stoji dvorec Supanc. Supanci so bili nekdaj največji posestniki pri nas. Prav v tem dvorcu so bili med drugo svetovno vojno nastanjeni nemški oficirji s konjenico. In nekateri od njih so pogosto prihajali k nam; po jajca, po sveže mleko in podobno. Stric jim je podkoval konje. Tudi na njihovi uniformi je bilo treba kdaj kaj pošivati in tudi to uslugo so našli pri nas. Saj veš, da je tvoja mama zelo dobra šivilja. Lepih manir in urejeni fantje so bili. Ničesar niso vzeli zastonj.

Ob večerih je tvoja mama večkrat igrala na citre. Znala je veliko pesmi, tudi Na planincah. Kadar je bila posebno dobre volje, je zraven tudi pela in radi smo jo poslušali. Vse pogosteje pa je prihajal k nam nek visok, postaven oficir z gostimi kodrastimi lasmi. Prijazen in nasmejan fant, lepo je bilo videti njegov nasmeh in bele zobe. Kmalu smo opazili, da je mamino igranje in petje bilo vedno bolj namenjeno njemu, da je on prihajal zaradi nje, jo poslušal in jo gledal.

Potem ga nekaj dni ni bilo.

Zvečer je mama spet igrala na citre. Vstopil je njegov kolega iz štaba, po vojaško pozdravil in s pogledom poiskal najprej mene. Zaslutila sem, da se za njegovim obiskom skriva nekaj hudega:

»Gospod Raimund je bil vpoklican na fronto. Vljudno se vam zahvaljuje za vso prijaznost in toplino ...« se obrnil k tvoji mami, se priklonil in počasi rekel: » ... in Vas prisrčno pozdravlja.« Citre so zastokale, počila je prva struna.

Minil je teden, dva, mama je postajala vedno bolj živčna, vse ji je presedalo, pogosto je bila objokana. Pa ji je opa rekel:

»Daj, zaigraj malo na citre, morda se pomiriš.« Segla je po citrah, s trzalico močno potegnila čez vse strune, da so boleče zahreščale. Takrat se je utrgala še druga struna. Z jezo je pograbila citre, jih zaprla v kovček in glasno, da se je slišalo skozi stene, zavpila:

»Nočem jih več niti videti. Zaradi njih bom vse življenje zaznamovana,« in je kovček odnesla na podstrešnico. Takrat je nam vsem postalo jasno, da se pod njenim srcem prebujata novo življenje.«

Oma je umolknila, nastala je tišina. Mirno je držala Haniko za roko in mislila, da spi. Ona pa je imela oči na široko razprte. Še vedno razočarana nad maminim odzivom, je ob poslušanju omine pripovedi tudi ugibala, kaj bi bil vzrok, da se je mama tako razburila in ji odločno prepovedala igrati na citre. Zato je omo še enkrat vprašala: »Ampak oma, zakaj pa jaz ne smem igrati na citre?«

»Hanika, ne muči se s tem vprašanjem danes. Zgodbo sem ti povedala že kar nocoj, ker je prilika tako nanesla. Bil pa je tudi že čas, da jo odložim in spravim tja, kjer bo živela dalje. Kaj lahko se zgodi, da že jutri skupaj z menoj ugasne. Ti pa si zgodbo dobro shrani in jo čuvaj, kajti to je zgodba, ki je samo tvoja. Nekoč boš prav v njej našla tudi odgovor.«

Zmolili sta večerno molitev in se pokrižali. Oma se je obrnila na svoj desni bok in rekla: »Lahko noč, Hanika. Lepo zaspi, zelo pozno je že.«

Hanika pa je že med molitvijo z mislimi bila spet pri citrah. Spletala je načrt, kako bo citre na skrivaj odnesla k Viljevi bici, da jo bo naučila igrati Na planincah.

Ivana Hauser

V Laškem predstavili tri nove notne zbirke skladatelja Bojana Glavine

CITRE SO KONCERTNI INŠTRUMENT

Glasbena šola Laško - Radeče, Citrarsko društvo Slovenije in Založba Bogataj iz Idrije so v dvorani glasbene šole v Laškem pripravili prav poseben glasbeni večer. Javnosti so predstavili kar tri nove glasbene izdaje, ki jih je podpisal primorski skladatelj Bojan Glavina. Vsestranski ustvarjalec je predvsem mladim glasbenikom namenil 12 malih preludijev za violino in klavir, Bežne misli za citre, ter Tri melanholije za citre, violino in violončelo.

Rdečo nit koncertne predstavitve novih notnih zbirk so pravzaprav predstavljale citre. Ta nekdanji ljudski inštrument si v zadnjih letih pogumno utira pot med splošno priznane učne inštrumente na nižjih glasbenih šolah, ter po novem tudi na Konservatoriju za glasbo in balet v Ljubljani. Po akademski naziv profesorja oziroma učitelja citer pa se morajo mladi citrarji odpraviti v tujino. Tam citre spoštujejo tudi kot koncertni inštrument z izjemnimi barvnimi in zvokovnimi zmožnostmi.

Nekaj teh je v dveh zbirkah pričaral tudi skladatelj Bojan Glavina, ki je na predstavitvi v Laškem priznal, da je še pred nekaj leti ta inštrument slabo poznal. S študijem njegovih možnosti in ob sodelovanju vrhunske citrarke Janje Brlec pa sta nastali zbirki, po katerih bodo zagotovo radi segli mladi citrarji po vsej Sloveniji. Na koncertni predstavitvi v Laškem so zbirki Bežne misli za citre (devet skladb) in Tri melanholije za citre, violino in violončelo predstavili domači profesorji in učenci: violinist Peter Napret, citrarki Janja Brlec in Manca Knez in čelist Aleksandar Kuzmanovski. Zbirko 12 malih preludijev za violino in klavir sta na predstavitvenem koncertu v Laškem predstavila avtor za klavirjem in violinist Oskar Longyka s Konservatorija za glasbo in balet v Ljubljani.

*Od leve proti desni: Bojan Glavina, Peter Napret, Oskar Longyka, Manca Knez, Janja Brlec, Aleksander Kuzmanovski, Rosana Jakšič (ravnateljica GŠ Laško-Radeče), Damijan Bogataj.
(Slika je iz osebnega arhiva Janje Brlec)*

Zbirka je nastala na pobudo številnih profesorjev violine, ki pogrešajo izvirno slovensko glasbeno literaturo, ki je primerna za višje letnike nižje glasbene šole. Violinski part je pregledal in dopolnil priznani violinski pedagog Miodrag V. Bogić iz Beograda. Interpretacija violinista Oskarja Longyke je bila suverena, na trenutke drzna in samozavestna. Violinist je prepričal z jasnim tonom in odlično tehniko. Nastopiti v duetu z avtorjem oziroma skladateljem pa je za vsakega mladega glasbenika prav posebna izkušnja.

Za natis zbirke so poskrbeli v Idrijski Založbi Bogataj, ki v okviru zbirke Musique posveča posebno pozornost izdajanju izvirnih del slovenskih skladateljev. Pred meseci so z velikim uspehom izdali tudi Serenado za klavir štiročno, ki jo je napisal skladatelj Benjamin Ipavec in zagotovo sodi med deset najpomembnejših poznoromantičnih skladb slovenskih avtorjev. Založba načrtuje predstavitev te zbirke, ki je nastala pod redaktorskim vodstvom profesorja Igorja Dekleve, tudi v Idriji.

(iz Idrijskih novic, 11. marca 2016)

KOLAŽ DOGODKOV

17. marca letos je bil v Športni dvorani v Domžalah Veliki koncert v počastitev ansambla Mihe Dovžana. Koncert z naslovom Pri naši mami je organiziral Radio Veseljak ter njegov strokovni glasbeni sodelavec Simon Golobič. S svojo prisotnostjo in z nagovorom je koncert počastil tudi predsednik vlade Marjan Šarec, Mihi Dovžanu pa je organizator ob tej priložnosti podelil zlato ploščo.

Skupinska slika ob zaključku 20. poletnega citrarskega seminarja pri sv. Jožefu v Celju.

S citrami po Domžalah 2018.

Slovenske nagrajenke na mednarodnem tekmovanju v Münchnu (kategorije do 18 let) skupaj s svojimi mentoricami.

